

บทสรุป

1. การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นของชนชั้นนายทุน คือ ส่วนหนึ่งของขบวนการสำคัญยิ่ง ที่มีผลต่อวิวัฒนาการความสัมพันธ์ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ระยะช่วง พ.ศ. 2398 ถึง 2453 ซึ่ง เป็นช่วงระยะเวลาที่เศรษฐกิจของไทยเริ่มมีการ เปลี่ยนแปลงจาก เศรษฐกิจที่มีการผลิตพอเพียงไปสู่การผลิตเพื่อขาย
2. การขยายตัวทางการค้าในประเทศไทยมีปัจจัยมาจากการ เช่นสนธิสัญญาไมตรีและการค้ากับประเทศยุโรปตะวันตกในคริสต์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อิทธิพลของทุนนิยมโพเททะเลทำให้การผลิตเพื่ออาขาย เข้ามามีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจของไทย
3. อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการขยายตัวทางการค้า แต่เนื่องจากไม่มีการแยกเมืองการค้าและอุตสาหกรรมจากเกษตรกรรม ทำให้โอกาสอันน้อยมาก สำหรับการจ้างแรงงานชาวบ้านจากคนเมือง ทั้งนี้เป็นผลจากการผูกขาดรวมอำนาจของรัฐ และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่ในมือของชนชั้นปกครอง
4. ผลกระทบของสนธิสัญญาไมตรีและการค้ากับต่างประเทศซึ่งกำหนดอัตราภาษีเข้า 3 % สินค้าประเภทหัตถกรรมสำเร็จรูป(ผลิตภัณฑ์)เข้าประเทศ ทำให้หัตถกรรมและอุตสาหกรรมครัวเรือนในภาคกลางสลายตัว เช่น โรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลที่เกี่ยวข้องในแถบภาคกลางปิดตัวลงในที่สุด⁽¹⁾ สำหรับภาคอื่น ๆ เช่น

(1) ตามการคาดคะเนของจอห์น ครอฟอร์ด สังฆราชปาเลอกัวซ์ และเซอร์จอห์น เบาริง ได้แสดงความเห็นว่าอุตสาหกรรมน้ำตาลจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ ภายหลังเปิดประเทศค้าเสรีน้ำตาลเป็นสินค้าออก

ภาคเหนือที่การคมนาคมไม่สะดวกกับกรุงเทพฯ พอเลี้ยงชีพได้⁽¹⁾

การสลายตัวของหัตถกรรมและอุตสาหกรรมครัวเรือนเกิดขึ้นจากสินค้าเขามิราคาถูกลงมาก อีกประการหนึ่ง เกิดจากความต้องการสินค้าชาวอย่างมาดของตลาดโลก ทำให้ราคาข้าวสูงขึ้นเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงหันมาเพาะปลูกข้าวส่งออกเป็นสินค้าอย่างเดียว จำนวนผลผลิตสิกรรม (ข้าว) เปลี่ยนรูปเป็นสินค้ามากขึ้น เพื่อตอบสนองโอกาสนี้จึงมีการขยายที่เพาะปลูกเพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิต และเนื่องจากไม่มีการพัฒนาเทคนิคการผลิตมากนัก การขยายพื้นที่เพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิตจึงเกิดจากการขุดคลองสวนใหญ่ กิติ ตันไทย ได้สรุปการคำนวณว่า การเพิ่มขึ้นมากจาก 296,480 ไร่ ในช่วง พ.ศ. 2413 - 2422 เป็น 1,017,525 ไร่ ในช่วงปี พ.ศ. 2431 - พ.ศ. 2447 ขณะเดียวกันผลผลิตโคเชียบตัวสูงขึ้น คือ เพิ่มจาก 744,450 หาบในช่วงแรก เป็น 2,488,441 หาบในช่วงที่ 2 หรือคิดเป็น 26.92 % ในช่วงแรก เป็น 28.28 % ในช่วงที่ 2⁽²⁾ แม้กระนั้นก็เห็นว่าส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นของชนชั้นปกครองเดิม⁽³⁾

ที่สำคัญ และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 เริ่มมีการส่งน้ำตาลเขาประเทศ จำนวนส่งเขาเพิ่มมากขึ้น ในที่สุดโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลภายในประเทศปิดตัวเองลง ทั้งนี้เนื่องจากน้ำตาลจากชวาและฟิลิปปินส์มีราคาถูกกว่ามากภายใต้อัตราภาษีเขา 3 % ; British Consular Report (1889), p. 14.

(1) ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สรี ประศาสน์เกรษฐ, "ระบบเศรษฐกิจไทย 1851 - 1910," หน้า 2.

(2) กิติ ตันไทย, "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ. 2367 - 2453)," หน้า 152.

(3) จากงานวิจัยของกิติ ตันไทย และ สุนทร อัสระไวย พอสรูปไถวา เนื่องจากการค้าขายของไทยมีการขยายตัวขึ้น การเพิ่มผลผลิต

5. ถึงแม้ว่าชาวบ้านทั่วไปจะมาจากชนชั้นปกครองหรือกลายเป็นแรงงานรับจ้างทำนาในที่ดินของชนชั้นปกครอง แต่ปรากฏว่าไม่มีทั้งแรงงานรับจ้างที่ถูกแยกจากภาคเกษตรกรรม และนายทุนเกิดขึ้นจากภายในระบบ เศรษฐกิจไทย อีกด้วย การเขาคุ่มมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) ของชนชั้นนายทุนเกิดขึ้นได้จากการเป็นเจ้าภานี้ดิน นายอากรสุรา ขอนเบี้ย และหวย ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่นายทุนจีน

6. ชาวจีน เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากในระบบ เศรษฐกิจของ ไทยนับตั้งแต่ราชวงศ์บ้านพลูหลวงขึ้นครองประเทศ เป็นตมมา ? บทบาทดังกล่าวมีปรากฏเรื่อยมาแม้ภายหลัง เศรษฐกิจของประเทศ เปลี่ยนสู่การผลิตเพื่อการค้า อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสาเหตุของการไม่มีสถาบันกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและระบบอำนาจรวมศูนย์ส่วนกลาง อีกทั้งความเป็นชาวต่างชาติของชาวจีน ซึ่งมีผลประโยชน์ของสังคมก็ไร้ระบบไร ทำให้ให้นายทุนจีนสามารถเขาคุ่มมูลค่าส่วนเกินของสังคมได้โดยการ เป็นข้าราชการหรือกึ่งข้าราชการ นั่นคือการไถ่รับการคุ้มครองให้ดำเนินกิจการ อย่างหนึ่งอย่างใด โดยไถ่รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าภานี้ดินนายอากรหรือผู้ดำเนินกิจการของรัฐ

โดยเฉพาะชาวจีนมีความสำคัญ ดังนั้นกิจการสำคัญ คือ การชกคดอง ซึ่งเปลี่ยนแปลงแนวความคิดจาก เดิม เพื่อการคมนาคมอย่าง เดียวมา เป็น เพื่อการคมนาคมและการ เกษตร การชกคดองนี้มันขึ้นอย่างกว้างขวางทำให้เกิดปัญหาเรื่องการค้าที่ถกเถียงกัน เนื่องจากที่ดินมีราคาโดย เฉพาะที่ดินคือแถบลุ่มแม่น้ำบริ เวณตั้งแต่อยุธยาเรื่อยมาถึงชายทะเลอ่าวไทย ซึ่ง อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การ เพาะปลูกส่วนใหญ่แล้วพื้นที่เพิ่มขึ้น เป็นกรรมสิทธิ์ของชนชั้นสูง; เล่มเดียวกัน, หน้า 115 - 157; สุนทรีย์ อาสะวโรย, บทบาทของรัฐบาลและเอกชนในการพัฒนา พิจาณาเฉพาะกรณีประวัติศาสตร์โครงการรังสิต พ.ศ. 2431 ถึง พ.ศ. 2457 (พระนคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), ตารางที่ 2.

7. โดยขอเท็จจริงแลการค่างายใระบบภาษีอากรผูกขาดและการ เป็น
 ผลำเนินการการกำใให้กิจการของชนชั้นปกครอง คือ แบบแผนและสถาปน์สำคัญ
 ที่ก่อให้เกิดการประนีประนอมระหว่างชนชั้นนายทุนที่เกิดขึ้นและกับฝ่ายชนชั้น
 ปกครองเดิม การค่างายใการคุ้มครองของกักคินนายทุนใรับการ
 แต่งตั้งใหม่มีบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางราชการผู้หนึ่งของรัฐ การ เป็นเจ้าภาษี
 นายอากรคือเป็นตำแหน่งสำคัญที่ใให้นายทุนสามารถดำเนินธุรกิจ อันมีการกา
 ผืน สรา บอน เบี้ย หวย ใโดย่างถูกตองตามกฎหมาย รายใจากกิจกรรม
 เหล่านี้คือเป็นเงินจำนวนมากของรายใประเทศทั้งหมด อีกทั้ง เป็นผลกำไรอย่าง
 สูงที่นายทุนใรับ ส่วนของผลกำไรถูกนำไปลงทุนใกิจการภาษีอากรผูกขาดและ
 กิจการค่างส่งออก ใโดย ชาว ไม้สัก ฝัก ซึ่ง เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญใ
 เวลานั้น และยังลงทุนใกิจการค่าง เขาอีกควย ส่วนใหญ่เป็นสินค้าฝักเพื่อ
 กลาวใรนายทุนประสบความสำเร็จใกิจการกาใใโดยการระดมทุนจากภาษีอากร
 ผูกขาด ที่สำคัญมีภาษีผืน อากรสรา หวย และบอน เบี้ย นอกจากนี้ใโดยการรวม
 กำใใกิจการค่างกับฝ่ายชนชั้นปกครอง เดิม

จากลักษณะการสะสมทุนนี้ ไม่สามารถก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง
 เศรษฐกิจชั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง อันมีสาเหตุมาจากลักษณะการกอบของทุน
 ดังกลาวใไม่ก่อให้เกิดการแย่งแย่งงานจากภายในระบบเศรษฐกิจจีนใใ อีกทั้ง
 ผลกำไรที่ใโดยงกัระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นปกครอง เดิม

8. หากทำการ เปรียบ เทียบกับกรณีใสังคมนิยม ปรากฏว่าก่นำใเกิดของ
 ชนชั้นนายทุนของญี่ปุ่นมีลักษณะตรงข้ามกับที่ใเกิดขึ้นใไทย กล่าวคือ ภายใหลัง
 ญี่ปุ่นเปิดประเทศแลว (ซึ่งอยู่ในระยะเดียวกับใไทย) ประสบผลสำเร็จใในการ
 เปลี่ยน เศรษฐกิจสู่ระบบนายทุนอุตสาหกรรม ทั้งที่กักคินญี่ปุ่นมีลักษณะรวมศูนย์
 สู่ส่วนกลางภายใสถาบันโชกุน แต่หาญี่ปุ่นก็มีลักษณะคล้ายกับสังคมนิยมใ
 ยุโรปตะวันตก คือ มีลักษณะของ เจ้าครองนครกัใอิสระก่อให้เกิดใใจการ
 แยกตัวจากพันธนาการศักคินา ซึ่งมีผลตอมาถึงกระบวนการสะสมทุนใใมือของ

ชาชนั้ นายทุนที่เป็่ที่่เกิดขึ้และกำเนินการได้โดยลำพัง ดังปรากฏในงานวิจัยของ Allen (1) และ Sheldon (2) ทางก็่มีความเห็นพ้องกันว่า ในช่วงปลายสมัยโตกุกาวามีการขยายตัวของระบบการวางวางภายในระบบเศรษฐกิจโดยคนเมือง อันมีเมือง เกียวโต เป็นศูนย์กลางหัตถกรรมและเมือง โยฮากา เป็นศูนย์กลางการค้าเป็นอาทิ การขยายตัวของระบบการวางวางนี้มีปรากฏทั่วไปทั้งในชนบทและในเมือง เกิดการแบ่งแยกงานกันทำภายในระบบเศรษฐกิจ ทำให้มีการจ้างแรงงาน พลังแรงงานกลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่งในตลาดชนชั้นนายทุนสามารถ เขาคุมมุลคาสวน เก็บตามลำพัง ลักษณะนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ปรากฏว่า เมื่อสิ้นสุดสมัยโตกุกาวาพบว่ามีการขยายตัวอย่างมากของผลิตภัณฑ์ใหม่คือ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย กระดาษ ฯลฯ ผลิตภัณฑ์เหล่านี้กลายเป็นภาคหนึ่งที่สำคัญของการผลิตทุนนิยมอุตสาหกรรมที่รุดหน้าอย่างมากภายหลัง เขาสูสมัย เมอิจิ

9. เมื่อทำการ เปรียบ เติ้บกับกรณีของจีน ซึ่งมีลักษณะของการ ประนีประนอมกันระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นปกครอง เช่นกัน ในสังคมจีนจะมีลักษณะเฉพาะและรูปแบบของการประนีประนอม กล่าวคือ ภายหลังจากสงครามฝิ่นรัฐบาลจีนได้เริ่มโครงการปฏิรูปประเทศแบบสมัยใหม่ตามอย่างชาติตะวันตก กลุ่ม

(1) G.C. Allen, A Short Economic History of Modern Japan 1867 - 1937. (London: George Allen & Unwin, 1969), pp. 1 - 15.

(2) Charles David Sheldon, The Rise of the Merchant Class in Fokugawa Japan 1600 - 1868. (New York: J.J. Augustin Incorporated Publisher, 1958), p. 83.

ผู้นำสำคัญใดก็ตาม เช่นขุนนางข้าราชการ อันสืบเนื่องมาจากโครงสร้าง เศรษฐกิจ การเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจส่วนกลาง และระบบสังคมจ้อเปียม ที่เอื้ออำนวยต่อการก่อรูปขึ้นมาของชนชั้นนี้ ทั้งนี้ผลสำเร็จตลอดจนสิทธิพิเศษ ในการดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ การ เป็นขุนนางข้าราชการหรืออังกั๊ม ระบบราชการจึงมีความสำคัญยิ่ง ก็จะเห็นจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจแบบ ทุนนิยมอุตสาหกรรม ผู้มีบทบาทสำคัญ ก็คือ หลี่ฮงจิ้ง ขุนนางราชการจังหวัด เทียนสิน (พ.ศ. 2413 - 2438, 2443 - 2445) โครงการนี้เรียกว่า ระบบกวางตุ้งแป้น (The kuan-tu shangpan system) ซึ่งหมายถึง กิจกรรมธุรกิจที่ข้าราชการขุนนาง เป็นผู้ริเริ่มและควบคุมอยู่เบื้องหลัง แต่มี นายทุนพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินการและจัดการ ธุรกิจอุตสาหกรรมภายใต้ระบบดังกล่าว รัฐหรือเอกชนไม่ได้นำเงินตามลำพัง กิจกรรมดำเนินการไปเพื่อแจกจ่ายผลประโยชน์ระยะสั้นระหว่างนายทุนและข้าราชการมากกว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาประเทศสู่ระบบอุตสาหกรรม ดังตัวอย่าง เช่น กิจกรรมบริษัทเดินเรือที่ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2415 คือ China Merchants' Steamer Ship Navigation Company ผู้ริเริ่มกิจการ คือ หลี่ฮงจิ้ง เขาได้ใช้อำนาจ หน้าที่ข้าราชการออกไปอนุญาตให้พอกาในลักษณะผูกขาด นอกจากนี้ส่วนหนึ่งของเงินลงทุนมาจากพอกาเอกชน อีกส่วนหนึ่งคือเงินลงทุนของหลี่ฮงจิ้ง ลักษณะของการเกิดและดำเนินงานของบริษัทนี้มีพื้นฐานมาจากโครงสร้างสังคม แบบเก่า ระบบการผูกขาดภาษีเกลือ สามารถให้เห็นชัดถึงพื้นฐานดังกล่าว คือ รัฐบาลจะมอบอำนาจการบริหารภาษีสินค้าเกลือให้แก่ขุนนางข้าราชการ เป็นผู้ดำเนินการแทน สติกริการผลิตถ่านหินและถ่านขายนั้น ขุนนางข้าราชการ จะขายให้พอกาในลักษณะผูกขาด พอกาค้นใจเสนอเงินสูงสุดจะได้สิทธิไป⁽¹⁾

(1) John K. Fairbank, East Asia: The Modern

Transformation. (Boston: Houghton Mifflin Company, 1965),

Feuerwerker ชี้ว่าการก่อกำเนิดระบบความต้อทางป็นซึ่งมีประสพการณจากระบบ
 ภาษีณูกชาติเกลือ ชาว ไมสามารถทำให้เกิดผลกระทพพื้นฐาน เศรษฐกิจ
 แดประการใดที่จะ เปลี่ยน เศรษฐกิจแบบคัง เคมภายหลังที่มีการพัฒนา เศรษฐกิจ
 สุระบบพอบคสาทรรม ทั้งนี้เพราะสาเหตุประการหนึ่ง ก็ือ ขาดการนำจาก
 ชนชั้นนายทุน นายทุนที่เกิดขึ้นไม่สามารถเป็นอิสระจากพันรนาการร ระบบราชการ
 แดจะมีลักษณะประ เปรียบระนอมกับชนชั้นปกครอง เพราะอายางนอยที่สุด ก็ือ เครื่อง
 ประกันสำหรับกิจการที่ดำเนินอยู่ในเวลานั้น อันเป็น เวลาเกี่ยวกับที่ทุนนิยม
 โปนทะเลมกรุด เขาสุภายในระบบ เศรษฐกิจของจีน (1)

10. ในการสรุปที่ตนกล่าวเนคชนชั้นนายทุนในไทย พบว่าโครงสร้าง
 เศรษฐกิจการ เมืองแบบ เกาของ ไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชนชั้นนายทุนไม
 สามารถนำการ เปลี่ยนแปลงสู่สังคมนิยมอุตสาหกรรมได้ นายทุนมีลักษณะเป็น
 นายทุนราชการ อีกทั้งการ เปิดประเทศคาเสรีทำให้นายทุนชาติตะวันตก
 เขามามีบทบาทสำคัญรวมในการแบ่งปันส่วน เกินของ เศรษฐกิจ กิจการธุรกิจ
 สงออกและสั่ง เขาส่วนใหญ่นายทุนชาติตะวันตก เขากววม การดำเนินงาน
 โดยอาศัยคอมปราโครซึ่ง เป็นนายทุนจีนหรือเชื้อสายจีน ทำหน้าที่นายหน้าติดต่อ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

p. 93, pp. 344 - 350; Albert Feuerwerker, China's Early
 Industrialization. (New York: Harvard University Press,
 1958), pp. 50 - 51, pp. 150 - 159.

(1) Albert Feuerwerker, China's Early Industrializa-
 tion, p. 245.

กับพสกนิกรเมืองราชธานี ไม่ ฝัก และเพื่อแจกสิ่งดี ๆ เราสู่ภายใน
 ระบบเศรษฐกิจ ลักษณะการดำเนินงานนี้เพื่อประโยชน์ของนายทุนชาติตะวันตก
 ทำให้อาณาจักรเศรษฐกิจของชนชั้นนายทุนนี้ไม่มีอิสระ เพียงพอที่ก่อให้เกิดการ
 เปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ดังนั้นนายทุนส่วนนี้คือ
 นายทุนนายหนา.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

เอกสารখন

ก. เอกสารยังไม่ได้พิมพ์

1. เอกสารของหอวิชาญาณ กรมศิลปากร

ก) จดหมายเหตวรรษกาลที่ 2

- จ.ศ. 1175 เลขที่ 2 ท่องตราเจ้าพระยาอัครมหาเสนาถึงพระยาศรีธรรม-
โสกราช เรื่อง เกณฑ์การทอผ้าตาโคงสง เขาไปในกรุงเทพฯ
ให้ทันพระราชพิธีศพ เชนทร เทพ.
- จ.ศ. 1175 เลขที่ 12 ท่องตราถึงพระศรีธรรมโสกราช เรื่องให้ส่งตัวเงินเอง
เขาไปตีราคาสินค้ากรุงเทพฯ.
- จ.ศ. 1175 เลขที่ 15 หนังสือเรื่องเงินนายเรือคุมสำเภาสินค้าไปจำหน่าย
เมืองจีน บอกข่าวและราคาสินค้า.
- จ.ศ. 1176 เลขที่ 8 หนังสือหมื่นศักดิ์พิลเสพเจ้ากรมถึงพระยานคร ใ้ช่วย
วากลาวพระยาภักคณโศคนเรือแลสินค้าให้จีนอี.

ข) จดหมายเหตวรรษกาลที่ 3

- จ.ศ. 1193 เลขที่ 1 บัญชีสิ่งของหลวงส่งไปพระราชทานในคราวพระราชทาน
เพลิงศพสมเด็จพระเจ้า.
- จ.ศ. 1193 เลขที่ 46 ร่างสารตราเจ้าพระยาจักรีถึงเจ้าเมืองกรมการต่าง ๆ
เกณฑ์ไม้นาวาย เครื่องคอกไม้เพลิงในงานฉลองวัดพระเชตุพน.
- จ.ศ. 1206 เลขที่ 153 หนังสือพระยามหาอำมาตย์มาถึงพระยาอ่างทอง
เรื่องเงินบ่าวขุนบริรักษ์ คุมเรือนทูกมาแพรสิ่งของขึ้นไปขาย
ณ. แขวง เมืองอ่างทอง.

จ.ศ. 1207 เลขที่ 250 หนังสือเจ้าคุณสุภาวดี ไปเมืองปราจีน ละเชิงเทรา
 วยเกี่ยวน กระบือ เช่นไมแคง.

จ.ศ. 1208 เลขที่ 33 สำเนาคำให้การจีนก๊ก เล่ม 1 เรื่องบันทุกสินค้าไป
 จำหน่าย เมืองปาหลี.

จ.ศ. 1209 เลขที่ 30 ร่างหนังสือพระยามหาอำมาตย์ เรื่องส่งผลเวรสวย
 และวาทวยแหวทองแคง.

จ.ศ. 1209 เลขที่ 37 หนังสือออกญาราชสุภาวดีคณ เรื่องชุกแหวทองแคง
 ทัพโป่ง บอพรหม โป่งใหม่.

ค) จดหมายเทศรัชกาลที่ 4

จ.ศ. 1214 เลขที่ 30 ร่างสารตราเมืองปราจีน.

จ.ศ. 1220 เลขที่ 104 หนังสือพระเสนาถึงพระยาพิษณุโลก พระยาพิไชย
 พระยาอัครจิตรกรมการ.

จ.ศ. 1221 เลขที่ 88 หนังสือเจ้าพระยาจักรีมาถึงพระโยธาณนพรานรัก
 พระพิทักษ์เทพธานี ปลัดกรมการกรุงเก่า.

จ.ศ. 1222 เลขที่ 117 พระบรมราชโองการ เรื่องพระราชกำหนดความววย
 พระราชทานบ้านเรือนนาสาม 7 เมษายน ร.ศ. 80.

ง) จดหมายเทศรัชกาลที่ 5

มัตถ 157/12 ชื่อประกาศเรื่องปรึกษาเลิกทาส และบอเบี้ย.

มัตถ 168/3 ภาษีอากร เรื่องการปรึกษากับท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ เรื่องการจัดการ
 ภาษีอากร.

มัตถ 168/6 เรื่องให้ปรึกษาเรื่องพระนางนพิตักษิณี เจ้าภาษีเสียสิ้นบน.

มัตถ 169/10 สารตราเรื่องให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจัดการเงิน.

2. เอกสารของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ก) เอกสารรัชกาลที่ 4

ราชการกรมพระกลาโหม เลขที่ 2 สารตราเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ถึง
พระราชบริพาร เจ้าเสนาบดีศรีบริบาลชาหลวง พระยาเพชรบุรี
ทวยเลขา เจ้าบาวนายตองตมท้าวป้อมกำแพงปราการ ชุนหมื่น
แลไพร่หลวงก็คองจ่ายทำการในพระราชวังแลพระตำหนักหน้าและ
ทำการพระเมรุทวย.

_____ เชม 3 ความขอสดุดา เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ สมุหกลาโหม
โดยพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม กับ ต้นกิมจิ่ง
กงศุลอังกฤษ ณ เมืองสิงคโปร์.

ข) เอกสารรัชกาลที่ 5

กษ. 3.1/4 เรื่องราษฎรชานาชอกเงินหลวง 14 กรกฎาคม ร.ศ. 109.

กษ. 3.1/12 ชานานากเงินรัฐบาลแลความเห็นที่จะคิดชำระ
18 สิงหาคม ร.ศ. 128.

กษ. 12.2/12 เรื่องบุคคลลี้ภัยแล้วเปลี่ยนเป็นบริษัทสยามกัมมาจล
19 เมษายน ร.ศ. 124.

กษ. 12.2/12 จดหมายสวนพระองค์ของกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยทูลเกล้าฯ
ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 9 พฤษภาคม ร.ศ. 124.

ค. 4/5 เรื่องภาษีอากรต่าง ๆ.

ค. 4.4/7 เรื่องเงินเค็งทำภาษีอากร เกี่ยวของด้วยราชการ เมืองนคร เชียงใหม่
(24 ธันวาคม ร.ศ. 113 - 30 มิถุนายน ร.ศ. 114).

ค. 14.1 ก/23 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เสนาบดี
กระทรวงพระคลัง กราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการเปลี่ยนวิธีประมูลผูกขาดภาษีเงิน
20 พฤศจิกายน ร.ศ. 120.

- ค. 14.1 ก/33 ฎีกาของพระพิมพ์พัฒนากร 18 มกราคม ร.ศ. 125.-
- ค. 14.1 ก/41 หม่อมเจ้าปิยะกิติยธวัชธวัชราชธาดาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นเจ้าน้องยา
บุรีงคำแห่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ 5 มีนาคม ร.ศ. 126.
- ค. 14.1 ก/44 หม่อมเจ้าปิยะกิติยธวัชราชธาดาของพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นจันทบุรี-
นฤนารถ เสนาบดีกระทรวงพระคลังฯ 30 มกราคม ร.ศ. 127.
- ค. 20/9 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นคำรบพระราชทานภาพ เสนาบดี
กระทรวงมหาดไทย กราบทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระพนมสารรินทร์และหลวง-
ฤทธิศักดิ์เขตต์ คัดตั้งแบ่งกไทยชั้นพื้นมณฑลปราจีน (5 มกราคม -
1 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 127).
- ค. 22.1/2 หนังสือของพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าวรรณเทวี กราบทูล
พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นสมมติอมรพันธ์ เรื่องพระยาภักดีภักดีทราคร
7 มีนาคม 2431.
- ค. 22.1/2 ถัดจากพระยาภักดีภักดีพัฒนากร 6 ตุลาคม 2436.
- ค. 22.1/18 ฎีกาของพระเจ้าเจริญราชชน (เทง) 2 ตุลาคม ร.ศ. 120.
- ค. 22.1/53 ส่งเงินที่ค้างแก่เจ้าภาษีอากร (13 มิถุนายน 125 -
1 สิงหาคม 126).
- น. 37/5 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นคำรบพระราชทานภาพ เสนาบดีกระทรวง-
มหาดไทย กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมติอมรพันธ์
ราชเลขานุการ เรื่องราวเกี่ยวกับจีนหักหนึ่ง 24 กรกฎาคม ร.ศ. 122.
- น. 37/5 พระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสมมติอมรพันธ์ ราชเลขานุการ
กราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เรื่องจีนหักหนึ่งจะขอพระราชทานจำนำโรงสีกลไฟแลโรงเลื่อย
คำขอลปากพั้งเป็นเงิน 2,000 ชั่ง 16 ตุลาคม ร.ศ. 124.
- น. 37/9 โรงสีกลไฟกิมเซงหลี คำขอลปากนำไฟ 14 สิงหาคม ร.ศ. 129 -
24 สิงหาคม ร.ศ. 129.

- น. 44.5/1 รายงานประชุมเทศบาล 25 มกราคม ร.ศ. 114.
- บ. 12/19 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดี
กระทรวงมหาดไทย กราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจีนฮังกวางหาพระสรพยากรและ
พระโสรณ 5 มกราคม ร.ศ. 128.
- บ. 12/19 เจ้าพระยาบวรราชนายก เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูลเกล้าฯ
ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เรื่องความเป็นไปของ
บริษัทเรือเมลจีนสยาม 11 ตุลาคม ร.ศ. 129.
- ม. 2.14/61 ครวราชการ เมืองนครไชยศรีของพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
21 สิงหาคม ร.ศ. 117.
- ม. 2.14/107 รายงานครวราชการ เมืองสุพรรณบุรีของพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย.
- ม. 2.14/109 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดี
กระทรวงมหาดไทยกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการเสด็จครวราชการหัวเมือง
ฝ่ายเหนือ 2 มกราคม ร.ศ. 111.
- ม. 2.14/110 รายงานครวราชการ เมืองพิษณุโลกของพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
3 กรกฎาคม ร.ศ. 127.
- ม. 2.14/116 รายงานครวราชการ เมืองอุตรดิตถ์ของหม่อมเจ้าเพี้ยพัฒนพงศ์
ฉบับที่ 3 7 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 121.
- ม. 14/1 Proposal Reorganization of Leases โดยมีศ.เคอรลอบต์
24 เมษายน 2447.
- ข. 13/78 คำกราบบังคมทูลของกรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ เรื่องพระสรพยากร—
หริญกิจเป็นความกับจีนฮอง 15 สิงหาคม ร.ศ. 129.

ย. 13.2/56 เรื่องมรฎกพระเจ้าอิทธิราชชน (เพง) 3 ตุลาคม ร.ศ. 115 -
13 เมษายน ร.ศ. 116.

สมุดพิเศษ เล่มที่ 7 เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง กราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวาย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า 410 - 413.

สมุดพิเศษ เล่ม 7 หนังสือร่องทุกซอกของไพร่หลวงอาษาเมืองลพบุรีถึงกรมพระสวัสดิ
หน้า 37 - 41.

ค) เอกสารรัชกาลที่ 6

กษ. 13/544 ขาหลวงเกษตรมณฑลปราจีน กราบบเรียนเจ้าคุณปลัด
ทูลฉลองกระทรวงเกษตรธิการ เรื่องคำตอขบโรงสีต่าง ๆ ใน
มณฑลปราจีน 4 ฉบับ 22 มกราคม ร.ศ. 130.

ค. 7/17 จัดการจำหน่ายดินเพื่อขออนุญาตสัมปทานในหนองลง 2 มีนาคม 2460.

ค. 8.2/2 รายงานงบประมาณปี พ.ศ. 2455 ของกรมพระจันทบุรีนฤนาถ
12 กรกฎาคม ร.ศ. 131.

ค. 12.1 คำกราบบังคมทูลของกรมพระจันทบุรีนฤนาถ เสนาบดีกระทรวง-
พระคลังมหาสมบัติ 26 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 130.

ค. 15/2 นายฉลอง ไนยนารถ กราบทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องคดีจัดแบ่งกสิยามกัมมาจลทุนจำกัด
ให้เป็นแห่งสำหรับช่วยการค้ำพอกาฬเมือง 18 กรกฎาคม ร.ศ. 130.

ค. 15/3 คำให้การนายฉลอง ไนยนารถ.

ค. 15/3 คณะกรรมการแบ่งกสิยามทุนจำกัด กราบบเรียนเจ้าพระยาสยามรช
เสนาบดีกระทรวงนครบาล 5 มิถุนายน ร.ศ. 130.

ค. 15/3 แบ่งกสิยามเกี่ยวของกับแบ่งกสิยามกัมมาจล 11 มิถุนายน
ร.ศ. 130.

ค. 15/3 คำกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาสยามรช เสนาบดีกระทรวงนครบาล
กราบทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
14 ธันวาคม 2456.

- ค. 15/3 กลุ่มขอคำจับถว้ายฎีกาตุลเกล้า ถว้ายแดพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 27 ธันวาคม 2456.
- ค. 15/3 สำเนาหนังสือหนังสือของโรงเรียนข้าราชการโยธาในระหว่างหลวงจิตรจำนงค์ (กรุงเทพฯ) ฝ่ายหนึ่ง พระยารัษฎากรโกศล (กรุงเทพฯ) ฝ่ายที่สอง ยี่เส็งเฮง (กรุงเทพฯ) ฝ่ายที่สาม เขงกี (กรุงเทพฯ) ฝ่ายที่สี่ และกิมเขงหลี (กรุงเทพฯ) ฝ่ายที่ห้า 18 เมษายน ร.ศ. 130.
- ค. 15/3 หลวงจิตรจำนงค์วานิชขอพระมหากรุณาไต่แยงกสยามขอเงินซึ่งจะทำการค้าขาย 7 พฤษภาคม 2457.
- น. 31.3/37 รายงานความเห็นของพระเจ้าอนงยาเชอกรมหลวงราชบุรียี่-ธิเรกฤทธิ ในการกำกับตรวจตราชาว (8 กรกฎาคม - 26 สิงหาคม 2462).
- ย. 3.1/6 เจ้าพระยามรราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูลเกล้า ถว้ายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องสืบสวนการท่า โรงสีของหลวงจิตรจำนงค์วานิช 28 ธันวาคม ร.ศ. 129.
- ย. 3.1/6 เจ้าพระยามรราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล กราบบังคมทูลเกล้า ถว้ายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการใช้จ่ายเงิน ทำมาหากินของหลวงจิตรจำนงค์วานิช 13 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 129.
- ข. เอกสารที่พิมพ์แล้ว
- กฎหมายตรา 3 ดวง. เล่ม 1, 3. พระนคร: องค์การการค้าคุรุสภา, 2505.
เงินจีนอักษร, พระ (สุกใจ คณิตมาศ). จดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีใน
ระวางกรงสยามกับกรุงจีน. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
 2476. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพมหาอำมาตย์ตรี พระยาโชฎีก-
 ราช เสรษฐ (ตอง โชติกะพะณะ) 2476).

- คำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 17. พระนคร: คุรุสภา, 2507.
- _____ . ประชุมพงศาวดารภาคที่ 50. พระนคร: คุรุสภา, 2506.
- พิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. ประชุมพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3
พระนคร: บานเรื่องศิลป์, 2517.
- "ประกาศวิธิการและพิทักษ์เงินคานา." ราชกิจจานุเบกษา. 22(22 มิถุนายน
ร.ศ. 124): 256 - 258.
- "พระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์." ราชกิจจานุเบกษา. 1(วันอังคาร
เดือน 8 แรม 8 ค่ำ จ.ศ. 1236): 65 - 71.
- วิเชียรศิริ, พระยา. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 3. พระนคร: คุรุสภา, 2506.
- ศิลากร, กรม. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 62. พระนคร: องค์การศาสนา, 2505.
- "สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก บอกรายชื่อบุคคลด้วยเรื่องเมืองปราจีนบุรี." ราชกิจจานุเบกษา. 1(วันอาทิตย์ เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ จ.ศ. 1236):
37 - 38.
- เสถียร ภายลักษณ์ และคณะ. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 4.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2498.
- "ห้ามตกขาวแฉาวนา พ.ศ. 2420." ราชกิจจานุเบกษา. 4(วันอังคาร
เดือน 7 ขึ้น 8 ค่ำ จ.ศ. 1239): 79 - 80.
- Thailand, Ministry of Finance. Statistical Year Book of the
Kingdom of Siam. 1916.

เอกสารชั้นรอง

ก. ภาษาไทย

1. หนังสือ

ก.ศ.ร. ภูหลวง. มหาสมณาทยานุกถวงศ์. เล่ม 1. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์สยามประเทษ, ร.ศ. 124.

เค่งเหลียม สิมอยู่ เรือง. พระดังชัยจริง. พระนคร: เชียงเค็งจง, 2484.

(พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางแก้ว สิมอยู่ เรือง 2484)

หนา ๑ - ๓.

ฉัตรพิพิธ นวลสุภา, ฉัตรเศรษภุจการเมือง. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช,

2519.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2325 - 2453. ตอนที่ 1 สังคม

พระนคร: บ้านเรืองศิลป์, 2517.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. นิทานโบราณคดี.

พระนคร: แพรพิทยา, 2514.

..... เทศาภิบาล. ม.ป.ท. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาอรุณกรวิสุตพร (สงวน ศตะรัต) ณ สุสานวัดเทพศิรินทร์

9 พฤษภาคม 2503).

..... "ประวัติหลวงอุดรภักดีพานิช" ใน ประชุมพงศาวดารภาคที่ 17

ตำนานเรือง เลิกหอยแสมอนเบ็ญในกรุงเทพฯ. พระนคร: โรงพิมพ์

โสภณพิพรรฒนาการ, 2462. (พิมพ์ในงานศพหลวงอุดรภักดีพานิช (เต็ง

โสภโณคร 2462).

..... และ นริศรานุกวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา.

สาส์นสมเด็จ. เล่ม 6 พระนคร: ครูสภา, 2504.

ว่าทานห่วย, ม.ป.ท. (อนุสรณ์ในงานอาปนกิจศพ นายเขียวของ เบ็ญชะ
(ขุนเบ็ญชะ) และนางกิมเง็ก (เง็ก) สืบอยู่เรื่อง ณ. เมรุ
วัดแก้วแจ่มฟ้า 30 เมษายน 2510).

ไทยพาณิชย์จำกัด, ธนาคาร. บริษัทแบงกสยามกัมมาจลจำกัดเปลี่ยนเป็น
ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด. ม.ป.ท. (อนุสรณ์ 50 ปี 2499).
ประวัติธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด. พระนคร: บวรสาร, 2514.
(ที่ระลึกเปิดสำนักงานใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด 19 สิงหาคม
2514).

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2493. พระนคร: สหการพิมพ์, 2498.

"พระอนุชาธิบดีราชนิยม (องค์ เสด็จราช)." ใน มุลนิธิตัวเกี่ยวปอเท็กตั้ง.
กรุงเทพฯ: 2514. แจงกิจในวาระครบรอบ 60 ปี และผลการ
ดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 - 2514.

วิจิตรมาตรา, ขุน. เมื่อวานนี้. ตอน 1. พระนคร: ชัยเรืองศิลป์, 2502.

สงวน อ้นคง. สิ่งแรกในเมืองไทย. พระนคร: แพร่พิทยา, 2495.

สงวน กาญจนาคพันธ์. ประวัติการคาของไทย. พระนคร: โรงพิมพ์ชาวหนังสือ,
2495.

สุภา ศิริमानนท์. แคปิตะลิสต์. พระนคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2519.

สุนทรী อาสะไวย์. บทบาทของรัฐบาลและเอกชนในการพัฒนา พิจาณา
เฉพาะกรณีประวัติโครงการรังสิต พ.ศ. 2431 - พ.ศ. 2457.
พระนคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

สุรพงษ์ ชัยนาม. มารักขและสังคมนิยม. พระนคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย,
2517.

อนุমানราชชน, พระยา. ตำนานสกุลากร. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์,
2494. (พิมพ์ในงานอาปนกิจศพ นางเหมงกิจ และ นางจันทร์
ชิมตระกูล ณ. เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส 11 มิถุนายน 2494).

เอก วิสกูล. การเดินเรือพาณิชย์ในประเทศไทย. ม.ป.ท. (พิมพ์เป็นที่
ระลึกนายไป ศราภยวานิช อ. วิศวกรรมศาสตร์วิทยาราม 27 มิถุนายน
2493).

2. วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

กิตติ คันไพบ. "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ. 2367 - 2453)."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ฉัตรทิพย์ นาดสุภา. "คำบรรยายประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเปรียบเทียบ."
กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป.
_____ และ สุธิ ประศาสน์เศรษฐ. "ระบบเศรษฐกิจไทย 1851 -
1910." คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
(พิมพ์อักษำเนา).

ชัชโยธม สุนทรสวัสดิ์. "การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกิจการป่าไม้
ทางภาคเหนือของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ถึง พ.ศ. 2475."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521.

อุษาค ปรากฏพันธ์. "ระบบเจ้าภานายอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

เสธา ฉายะพงศ์. "แรงงานบังคับภายใต้ระบบศักดินาไทย." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

ทวีศิลป์ สืบวัชณะ. "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึง
สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411 -

2475)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

พร เพ็ญ สันถรรุณกุล. "รายจ่ายแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2457 - 2468)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2517.

..... "สำรวจงานวิจัยประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจของไทย." เอกสาร
ประกอบการสัมมนาพิเศษและแนวการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจไทย
กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 25 พฤษภาคม 2519.

มัลลิกา เรืองระพี. "บทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลในคานาเศรษฐกิจ สังคม
และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์."
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สัมภาษณ์

กาญจนา ไสภโณคร และ นิรา ไสภโณคร. ที่บ้านเสาชิงช้า. สัมภาษณ์,
29 สิงหาคม 2521.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. สัมภาษณ์ กิมฮอ นิมมานเหมินทร์. เชียงใหม่.
22 กุมภาพันธ์ 2522.

ชวคส์ ฅ. ระนอง. ที่บ้านบางเขน. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2522.

ทวีป อุทยานิน. บ้านคำตะมาน. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2522.

ประสาธ วนกรุงควอดณณ์. คอลัมน์สัปดาห์หนึ่งสัปดาห์วันศุกร์. สัมภาษณ์,
10 พฤษภาคม 2520.

ประเสริฐศุภมาศตรา, ขุน (จรูญ จันทรมุขมุนี). หมู่บ้านวังคลอง. สัมภาษณ์,
9 กุมภาพันธ์ 2522.

ประเสริฐศุภมาศรา, ขุน (จรูญ จันทรสัมบุต). พจนานุกรมคลอง.

สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2522.

วิจิตรมาศรา, ขุน. พจนานุกรมชปเปอร์ไฮเวย์. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2521.

ยม ศันตเศนทร์. พจนานุกรมสันติคาม. สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2520.

_____. พจนานุกรมสันติคาม. สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2522.

เอก วิสสุท. พจนานุกรมเอกมัย. สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2520.

_____. พจนานุกรมเอกมัย. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2520.

ข. ภาษากลางประเทศ

1. Books

Allen, G.G. A Short Economic History of Japan, 1867 - 1937.

London: George Allen & Unwin, 1969.

"Bangkok." In Twentieth Century Impression... .

pp. 238 - 290. Edited by Arnold Wrights and

Oliver T. Breakspear.

Bloch, Marc. "Feudalism European." In Encyclopaedia of The

Social Scinece. 6: 203 - 210. Edited by Edwin R.A.

Seligan. New York: Macmillan Company, 1933.

Briggs, Milton, and Jordan, Percy. Economic History of England.

11th ed. London: Tutorial University Press, 1964.

Dickson, A.J.C. "The Teak Industry." In Twentieth Century

Impression of Siam. p. 170 - 181. Edited by

Arnold Wright and Oliver T. Breakspear. Bangkok:

Lloyd's Great Britain Publishing Company, 1908.

- Dubreuil, René. De la Condition des Chinois et de leur rôle Economique en Indochine. Bar-sur-Seine: Imprimerie C. Gaillard, 1910.
- Fairbank, John, K. East Asia: The Modern Transformation. Boston: Houghton Mifflin Company, 1965.
- Feuerwerker, Albert. China's Early Industrialization. New York: Harvard University Press, 1958.
- Geldern, Robert, Heine. Conception of State and Kingship in Southeast Asia. Data Paper No 18. Southeast Asia Program, Department of Asian Studies. Ithaca: Cornell University Press, 1956.
- Graham, W.A. Siam. vol 2. London: Alexander Moring, 1924.
- Hick, John. A Theory of Economic History. London: Oxford University Press, 1959.
- Hindess, Barry, and Hirst, Paul Q. Pre-Capitalist Modes of Production. London: Roulbedge & Kegan Paul, 1975.
- Ingram, James C. Economic Change in Thailand since 1850. Standford: Standford University Press, 1955.
- Jammes, H.L. Souvenirs du Pays d'Annam. Paris: A Challamel. 1900.
- Kötzchke, Rudoff. "Manorial System." In Encyclopaedie of Social Science. X: 97 - 102. Edited by Edwin R.A. Seligman. New York: Macmillan Co. 1933.
- Krader, Lawrence. The Asiatic Mode of Production. Netherland: Van Goreium & Co. B.V., 1975.

- Long, Ngo Vinh. Before The Revolution: The Vietnamese Peasants under the French. Massachusetts: The M.I.T. Press, 1973.
- Mandel, Ernest. "The Asiatic Mode of Production and the Historical Pre-Condition for the Rise of Capital. In The Formation of the Economic Thought of Karl Marx. pp: 116 - 139. London: Review Press, 1971.
- Marx, Karl. "The So-Call Primitive Accumulation." In Capital. 1: 713 - 716. Moscow: Progress Publishers, 1965.
- _____. "Historical Facts about Merchants Capital." In Capital. 3: 323 - 337. Moscow: Progress Publishers, 1965.
- Maxwell, Norman. "Import, Export and Shipping." In Twentieth Century Impression... . pp. 135 - 143. Edited by. Arnold Wright and Oliver T. Breakspear.
- Nartsupha, Chatthip, Prasartset, Suthy, and Chenvidyakarn. Montri. The Political Economy of Siam 1910 - 1932. Edited with introduction. Bangkok: The Social Science Association of Thailand, 1978.
- Firenne, Henry. Medieval City: Their Origin and Revival of Trade. New Jersey: Princeton University Press, 1970.
- _____. Social and Economic History of Medieval Europe. London: Routledge and Kegan Paul, 1961.
- Riggs, Fred, W. Thailand: The Modernization of Bureaucratic Polity. New Jersey: Princeton University Press, 1970.

- Sheldon, Charles, David. The Rise of the Merchant Class in Tokugawa Japan 1600 - 1868. New York: J.J. Augustin Incorporated Publisher, 1958.
- Simoniya, N.A. Overseas Chinese in Southeast Asia, A Russian Study Data Papers No 45. Southeast Asia program, Department of Far Eastern Studies. Ithaca: Cornell University Press, 1961.
- Stiven, A.E. "Rice." In Twentieth Century Impression... . pp. 144 - 169. Edited by Arnold Wright and Oliver T. Breakspear.
- Skinner, William G. Chinese Society in Thailand: An Analitical History. Ithaca: Cornell University Press, 1957.
- Vella, Walter, F. The Impact of the West on Government in Thailand. California: University of California Press, 1955.
- Wang, Gangwu. A Short History of the Nanyang Chinese. Singapore: Eastern University Press, 1959.
- Weber, Max. General Economic History. Glenco: I.U. Free Press, 1950.
- Wickberg, Edgar. The Chinese in Philippine's Life 1850 - 1898. New Haven: Yale University Press, 1965.
- Williamson, W.J.F. "Finance." In Twentieth Century Impression... . pp. 122 - 127. Edited by Arnold Wright and Oliver T. Breakspear.

Wittfogel, Karl, A. Oriental Despotism. New Haven: Yale University Press, 1964.

許錫豐著「鄭智勇先生」泰國潮州會館三十年
傳曆二五一一年八月出版。

2. Articles

Chang, Hsun-yu. "Capitalist Development and the Oversea Chinese Economy: Thailand." The Development Economic. IX(September 1972): 246 - 267.

Laclau, Ezneosto. "Feudalism and Capitalism in Latin America." New Left Review 67 (May - June 1971): 29 - 38.

Turton Andrew, "Northern Thai Peasant Society: Twentieth Century Transformations in Political and Jural Structure." Journal of Peasant Studies. 5(April 1976): 267 - 298.

3. Other

British Consular Report. (1889).

_____. (1897).

_____. (1898).

_____. (1908).

Brown, Ian George. "The Ministry of Finance and the Early Development of Modern Financial Administration in Siam 1885 - 1910." Presented to the University of London for the Degree of Phd. February, 1975.

Promboon, Suebseng. "Sino-Siamese Tributary Relation 1282 - 1853." A Thesis submitted in partial fulfillment of the requirment for the degree of Doctor of Philosophy (History) University of Wisconsin, 1971.

Viraphol, Sarasin. "Sino-Siamese Trade 1652 - 1853." A thesis presented to the Comitted on the Degree of Phd. in the Subject of History and East Asian Languages, Havard University, 1974.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา

นางสาวสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร สาขาเรขาคณิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ปีการศึกษา 2517 เข้าศึกษาต่อใน
บัณฑิตวิทยาลัย แผนกประวัติศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2518.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย